

αναφερθείσα απλουστευτική ευθυγράμμιση με τους Βούλγαρους πρώην κομμουνιστές και τους Σέρβους εθνικιστές. Και εδώ, οι χειρότερες ημέρες αυτών των στάσεων έχουν παρέλθει. Για την ακρίβεια, η συνειδητοποίηση ότι ορισμένες από τις στάσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την ενίσχυση και όχι την παρεμπόδιση της τουρκικής παρουσίας στα Βαλκάνια, υπήρξε από τους σημαντικότερους παράγοντες που επέτρεψαν την ομαλοποίηση των σχέσεων με τα Σκόπια και τα Τίρανα. Πάντως, όπως ήδη σημειώθηκε το παίγνιο μηδενικού αθροίσματος με την Τουρκία εξακολουθεί να διαστρεβλώνει σε κάποιο βαθμό τις ελληνικές αντιλήψεις για τις εξελίξεις στα Βαλκάνια.

Συνοψίζοντας:

Τα γεγονότα στα Βαλκάνια, όπως και το ευρύτερο πλαίσιο της επερχόμενης διεύρυνσης της ΕΕ, υπογραμμίζουν την αυξανόμενη σημασία για την Ελλάδα ενός εποικοδομητικού της ρόλου στην περιοχή. Υπογραμμίζουν ακόμη τη σημασία ενός αταλάντευτου ευρωπαϊκού προσανατολισμού των βαλκανικών πολιτικών της, και την ανάγκη μιας παραπέρα επανεκτίμησης, προτεραιοτήτων και στάσεων. Ένας τέτοιος προσανατολισμός θα συνέπλεε με την αιχμή των σημερινών εθνικών στόχων, που κατά το τελευταίο έτος έχουν τεθεί κάτω από τα συνθήματα του «εκσυγχρονισμού» και της «Ευρώπης».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Τα δραματικά γεγονότα της Αλβανίας – που αποκορυφώθηκαν μετά την εκφώνηση της παραπάνω εισήγησης – μετριάζουν τη λελογισμένη αισιοδοξία που προσβέυεται εδώ. Τα γεγονότα αυτά υπογράμμισαν με τραγικό τρόπο το αδιαίρετο δημοκρατίας-σταθερότητας, το μη βιώσιμο της «πραγματιστικής» δυτικής διπλωματίας, την επιτακτική ανάγκη μιας πιο ενεργού ευρωπαϊκής πολιτικής στα Βαλκάνια, αλλά και τα γνωστά προβλήματα στη διαμόρφωσή της. Καθώς η έκβαση της κρίσης δεν είναι σήμερα (19/3) γνωστή, παραμένουν ανοιχτά και τα «χειρότερα» σενάρια που θα μπορούσαν να ακυρώσουν εντελώς τις θετικές εξελίξεις (π.χ. μια μεγάλη αιματοχυσία, μια επέκταση της κρίσης στην πΓΔ Μακεδονίας ή στο Κόσσοβο, ή μια όξυνση των ελληνο-αλβανικών σχέσεων). Εάν πάντως επιτευχθεί τελικά μια δημοκρατική πολιτική λύση (και η προοπτική αυτή υπάρχει), θα μπορούσε κανείς να ελπίζει ότι η Αλβανία θα εισέλθει και αυτή έστω και με οδυνηρό τρόπο στο δρόμο της δημοκρατίας και της Ευρώπης, προς όφελος βέβαια και της περιφερειακής σταθερότητας.»

Η «ΥΠΟΘΕΣΗ SOKAL»

Τα γεγονότα σχετικά με την δημοσίευση ενός «απατηλού» άρθρου

Τον Απρίλιο του 1996 το περιοδικό *Social Text* δημοσίευσε το άρθρο του θεωρητικού φυσικού Alan Sokal, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης, με τίτλο «Διασχίζοντας τα σύνορα: Προς μια μετασηματιστική ερμηνευτική της κβαντικής βαρύτητας». Το περιοδικό αποτελεί βήμα έκφρασης του νεοσύστατου χώρου των λεγόμενων «πολιτισμικών σπουδών» (*Cultural Studies*), που συγκροτείται ως πεδίο σύνθετης φιλοσοφικής θεώρησης των πιο πρόσφατων πορισμάτων των κοινωνικών και των ανθρωπιστικών επιστημών εσχάτως και υπό το πρίσμα «μεταμοντέρνων» αντιλήψεων. Το άρθρο του Sokal φαινόταν να υποστηρίζει πως οι σύγχρονες εξελίξεις στη θεωρητική φυσική δικαιώνουν και ενισχύουν αυτές τις μεταμοντέρνες φιλοσοφικές και πολιτικές αντιλήψεις για την ανάγκη παραβίασης των συνόρων μεταξύ των διαφόρων επιστημών και κυρίως για την σχετικοποίηση ή και κατάργηση παραδοσιακών κριτηρίων ορθότητας, αντικειμενικότητας, αλήθειας και ορθολογικότητας, στο όνομα μιας ριζικής απελευθέρωσης και «δημοκρατικοποίησης της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής». Δύο μήνες αργότερα με νέο άρθρο του στο περιοδικό *Lingua Franca*, ο Sokal αποκάλυπτε ότι το δημοσιευμένο κείμενο δεν ήταν παρά μια παρωδία επιστημονικής εργασίας, γεμάτη από αοριστίες, παραλογισμούς ή και συρραφή ανακριβών ερμηνειών στοιχείων, που σκοπό είχε να ελέγξει την κριτική εγρήγορηση του *Social Text*. Το γεγονός είναι πως οι εκδότες του πρωτοποριακού περιοδικού έσπευσαν να δημοσιεύσουν το δοκίμιό του, θεωρώντας ότι συμβάλλει στην προαγωγή των στόχων του. Ακολούθησαν έντονες διαμαρτυρίες των υπεύθυνων του *Social Text*, άρθρα και επιστολές σε εφημερίδες και περιοδικά ευρείας κυκλοφορίας (*New York Times*, *Times Literary Supplement*, *New York Review of Books*), παρεμβάσεις διασήμων επιστημόνων (*Steven Weinberg*) και η έντονη συζήτηση της «υπόθεσης Sokal» συνεχίζεται μέχρι σήμερα, ενώ έχουν οργανωθεί και σχετικές συναντήσεις σε πανεπιστημιακά και εξωπανεπιστημιακά

fora. Από τη μια πλευρά, αρκετοί, κυρίως όσοι βλέπουν με συμπάθεια το γενικό φιλοσοφικό προσανατολισμό των «πολιτισμικών σπουδών», καταγγέλλουν την απάτη του Sokal, τον εγκυλών για ανεντιμότητα και διαβλέπουν στην ενέργειά του την υπεροψία του επιστημονισμού που απειλεί το νέο απελευθερωτικό πνεύμα το οποίο ισχυρίζονται ότι εκπροσωπούν. Από την άλλη, πολλοί επιστήμονες και φιλόσοφοι, κυρίως από την αναλυτική παράδοση, επαινούν τον Sokal για την χρήσιμη φάρσα του, επειδή κατά τη γνώμη τους ξεσκέπασε την προχειρότητα και την ιδεολογική ελαφρότητα των εκφραστών του σύγχρονου σχετικιστικού ή και μηδενιστικού μεταμοντερνισμού, που κάθε άλλο παρά προοδευτικός και απελευθερωτικός μπορεί να θεωρηθεί.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΣΟΚΑΛ: ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΣΥΓΚΥΡΙΑ του Αριστείδη Μπαλτά

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ επιτυχημένης εξαπάτησης κατά τεκμήριο σοβαρών και έγκυρων περιοδικών (ή ακόμη και άλλων επιστημονικών ή ακαδημαϊκών φορέων) έχουν υπάρξει, δόξα τω θεώ, ουκ ολίγες στην πρόσφατη ιστορία μας. Τα δε συναφή κίνητρα διέθεταν όλη την ποθούμενη ποικιλία. Από την έμπρακτη καταγγελία μιας απαράδεκτης σοβαροφάνειας μέχρι την ιδιοτελέστατη επιζήτηση υψηλών κερδών της μιας ή της άλλης κατηγορίας. Η «υπόθεση Σόκαλ», λοιπόν, δεν υπήρξε η πρώτη του είδους της ούτε μάλλον θα είναι η τελευταία. Ήταν δε απολύτως εύλογο να περιμένουμε πως θα επαναλαμβάνονταν και με αυτήν την αφορμή η πάντοτε χρήσιμη συζήτηση των γενικών ζητημάτων που θίγει μια τέτοια εξαπάτηση: τι σημαίνει σήμερα επιστημονική δημοσίευση και τι επιστημονική εγκυρότητα, ποια είναι τα σχετικά κριτήρια και πώς εξασφαλίζονται, αν είναι ή όχι θεμιτή η πράξη του Σόκαλ και ούτω καθεξής. Όπως ήταν εύλογο και να περιμένουμε πως η εξειδίκευση αυτών των ζητημάτων στον ιδιαίτερο επιστημονικό-ακαδημαϊκό χώρο όπου έγινε η εξαπάτηση θα επιστράτευε το δέον πάθος των θιγομένων όσο και των θιγόντων. Ωστόσο η «υπόθεση Σόκαλ» δεν σεβάστηκε

καθόλου το παραπάνω εύλογο πλαίσιο κι απλώθηκε πολύ πιο πέρα από τον επιστημονικό-ακαδημαϊκό χώρο όπου ανήκει το θύμα της εξαπάτησης –το περιοδικό *Social Text*– φτάνοντας να γίνει πρωτοσέλιδο στις μεγαλύτερες εφημερίδες του κόσμου. Αν δε λάβουμε υπ’ όψιν μας δύο εν προκειμένω αδιαμφισβήτητα δεδομένα, δημιουργείται το ερώτημα τού πώς και του γιατί τα πράγματα ακολούθησαν αυτήν την πορεία. Τα δεδομένα αυτά είναι τα εξής: Πρώτον, άλλες ανάλογες περιπτώσεις εξαπάτησης που αφορούσαν πράγματα όντως ιδιαίτερα σοβαρά δεν ευτύχησαν να αποκτήσουν μια τέτοια καθολική κάλυψη. Δεύτερον, ο χώρος στον οποίο κινείται το εν λόγω περιοδικό ήταν περίπου άγνωστος στο κοινό των μεγάλων εφημερίδων που ασχολήθηκαν με το θέμα –τουλάχιστον της Ευρώπης. Άρα το καθαυτό διακύβευμα της εξαπάτησης φαινόταν κατ’ αρχήν ότι μπορεί να απασχολεί μόνον ελάχιστους. Αυτό που δημιουργεί απορία, λοιπόν, είναι το πώς έφτασε η φαινομενικά ασήμαντη «υπόθεση Σόκαλ» να προκαλέσει και να εξακολουθεί να προκαλεί αυτό το τεράστιο ενδιαφέρον. Καθώς δε το συναφές ερώτημα ελάχιστους απασχόλησε μέσα στο κουρνιαχτό που εξαπολύθηκε, δεν είναι ίσως άσκοπο να προσπαθήσουμε να εξετάσουμε τα πράγματα κάπως από πιο κοντά.

Οπότε έχουμε και λέμε:

1. Μετά το τέλος του πολέμου του Βιετνάμ και αφού κόπασε το κύμα της αμφισβήτησης που είχε σαρώσει την Αμερική εκείνα τα χρόνια, πολλοί από τους νέους που είχαν τότε πρωτοστατήσει δεν ακολούθησαν το «κίνημα» των γιάπηδων και βρήκαν καταφύγιο στα πανεπιστήμια. Παράλληλα, ο αγώνας για τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των μαύρων και των άλλων μειονοτήτων οδήγησε στην αποκατάσταση μιας ολόκληρης δέσμης από «θετικές διακρίσεις» σε ό,τι αφορά, ανάμεσα σε πολλά άλλα και την πρόσληψη σε πανεπιστημιακές θέσεις. Η συμβολή των δύο αυτών ρευμάτων δημιούργησε μια πανεπιστημιακή αριστερά μεγάλη σε όγκο, επαγγελματικά κατοχυρωμένη και με ιδιαίτερο δυναμισμό.

2. Η κυριότερη ίσως θεσμική παρέμβαση αυτής της αριστεράς σε ό,τι αφορά τη δομή

και το περιεχόμενο σπουδών υπήρξε η δημιουργία ενός νέου ακαδημαϊκού κλάδου, αυτού των «πολιτισμικών σπουδών» (cultural studies). Πρόκειται για ρητά διεπιστημονική προσέγγιση στο πλαίσιο της οποίας μελετώνται κυρίως τα έργα του λεγόμενου «λαϊκού πολιτισμού» και της πλατιάς κατανάλωσης (κινηματογραφικές ταινίες, μουσικά βίντεο, φτηνά ρομάντζα, αστυνομικά μυθιστορήματα κ.λπ.), δηλαδή έργα τα οποία δεν είχαν ευτυχήσει μέχρι τότε να διαβούν τις στενές ακαδημαϊκές πύλες της «σοβαρής» μελέτης. Η ίδρυση αυτού του κλάδου αποτέλεσε με τα τότε δεδομένα και ένα είδος υποκατάστατο πολιτικής δράσης για την εν λόγω αριστερά.

3. Εν προκειμένω οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η περιχαράκωση της πανεπιστημιακής αριστεράς στο εσωτερικό των πανεπιστημίων είναι περίπου θεσμικά επιβεβλημένη στην Αμερική. Για παράδειγμα, εκεί είναι περίπου αδιανόητο να υπάρχουν διανοούμενοι που ασχολούνται, ως *διανοούμενοι*, πολιτικά με τα κοινά. Δεν είναι καν νοητό να γράφουν πανεπιστημιακοί σε εφημερίδες ενώ τα υπάρχοντα πολιτικά κόμματα δεν θέλουν να έχουν τίποτε να κάνουν μαζί τους. Αυτό σημαίνει ότι οι συγκεκριμένες πολιτικές πρωτοβουλίες της πανεπιστημιακής αριστεράς δεν μπορούν παρά να αποτελούν στοιχεία της πανεπιστημιακής ζωής και κατά συνέπεια να υπόκεινται στις σχετικές δουλειές: τα περιοδικά που ιδρύονται πρέπει να είναι επιστημονικά ή οιονεί επιστημονικά, τα άρθρα εκεί πρέπει να ακολουθούν τους κανόνες των επιστημονικών δημοσιεύσεων κ.ο.κ. Σε αυτό το πλαίσιο, άρθρα που εδώ θα θεωρούσαμε «στρατευμένα», και γι’ αυτό μη ακαδημαϊκά, αποτελούν εκεί, εφόσον πληρούν τις αντίστοιχες νόρμες, απολύτως έγκυρες δημοσιεύσεις που προωθούν απρόσκοπτα τη σταδιοδρομία του συγγραφέα τους.

4. Την περίοδο που εξετάζουμε, η γαλλική σκέψη της δεκαετίας του '60 (Ντεριντά, Φουκώ, Λακάν, Αλτουσέρ κ.λπ.) εισέβαλε στα αμερικανικά πανεπιστήμια κυρίως μέσω των τμημάτων γλώσσας και λογοτεχνίας. Η σκέψη αυτή συνδέθηκε αμέσως με τα προγράμματα πολιτισμικών σπουδών προσφέροντας

στα τελευταία την επιπρόσθετη αίγλη ενός ολόκληρου φάσματος συστηματοποιημένων ιδεών οι οποίες, τουλάχιστον για τα αμερικανικά δεδομένα, και απολύτως καινούργιες ήταν και πολλαπλώς αποτελεσματικές.

5. Στα περισσότερα πανεπιστήμια τα προγράμματα πολιτισμικών σπουδών είχαν μεγάλη επιτυχία, αφού, εκτός των άλλων, φαινόταν να προσφέρουν νέες προσεγγίσεις στη μελέτη των συναφών ζητημάτων, άρα και νεές προοπτικές για την αριστερή σκέψη, τουλάχιστον έμμεσα. Αυτά δε αναπτύσσονταν μέσα σ’ ένα αφόγως δημοκρατικό πλαίσιο, όπου, λόγω και των «θετικών διακρίσεων», πανεπιστημιακοί που προέρχονταν από διάφορα «μειοψηφικά» πολιτισμικά πλαίσια μπορούσαν να διδάξουν με απόλυτη ισοτιμία μαθήματα που είχαν να κάνουν με τη δική τους ιδιαίτερη ταυτότητα. Ήταν αυτή η λίγο-πολύ αρμονική συνύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων στο ίδιο πανεπιστημιακό πλαίσιο (και εδώ πρέπει να συμπεριλάβουμε και τους «εκπροσώπους» άλλων κινήματων που είχαν ως αντικείμενο τη νομιμοποίηση της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους, σεξουαλικής ή άλλης, όπως τις φεμινίστριες, τους ομοφυλόφιλους κ.λπ.) οδήγησε στη διατύπωση μιας «πολυπολιτισμικής» εκπαιδευτικής και ερευνητικής στρατηγικής (multiculturalism).

6. Βοηθάει εδώ να σημειώσουμε ότι η νομολογική αντιμετώπιση από τους Αμερικανούς των ζητημάτων που τους προκύπτουν δεν μπορούσε παρά να οδηγήσει και στην θεσμική κατοχύρωση της «πολυπολιτισμότητας». Η «πολιτική ορθότητα» (political correctness), με όλες τις γραφικές έως επικίνδυνες εκφάνσεις της που έχουν γίνει πλέον ευρύτητα γνωστές, έκανε έτσι την εμφάνισή της ως η οιονεί νομική μορφή που συμπυκνώνει τις απαιτήσεις προστασίας, τουλάχιστον ενδοπανεπιστημιακά, της «πολυπολιτισμικότητας».

7. Όλα αυτά, βέβαια, δεν μπορούσαν να περάσουν χωρίς αντιστάσεις. Μετά μια πρώτη περίοδο αμηχανίας και σιωπής, η πανεπιστημιακή συντήρηση άρχισε σιγά-σιγά να εκφράζεται και να εκδηλώνει έντονα τη δυ-

σαρέσκειά της. Για ευνόητους δε λόγους, προφανώς αμιγώς πολιτικούς, αυτή δεν μπορούσε να θίξει ευθέως αυτή καθ’ εαυτή την «πολυπολιτισμικότητα». (Με τα τότε δεδομένα, κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε περίπου με ρατσισμό). Έτσι κύριο αν όχι αποκλειστικό στόχο αποτέλεσε η «ξενόφερτη» γαλλική σκέψη. Πρώτοι σήκωσαν το λίθο του αναθέματος ορισμένοι καθιερωμένοι κριτικοί της λογοτεχνίας. Νοιώθοντας να χάνουν το κύρος τους (και τους φοιτητές τους), αυτοί αρνήθηκαν να «επανεκκαιδεθούν» ασχολούμενοι σοβαρά με το επίδικο έργο, πράγμα που ωστόσο δεν παρέλειψαν να κάνουν αρκετοί συνάδελφοί τους, κι άρχισαν να αρθρογραφούν με πύρινα κείμενα, όπου η απόλυτη έλλειψη κατανόησης συνδυαζόταν άριστα με την προσωπική πικρία και την τυφλή οργή. Στον χορό προστέθηκαν γρήγορα κι αρκετοί φιλόσοφοι, υπερασπιστές της Λογικής και του Ορθού Λόγου, δηλαδή της «αναλυτικής» λεγομένης φιλοσοφικής παράδοσης. Προφανώς ένοιωσαν κι αυτοί να κινδυνεύουν καθώς η εν λόγω σκέψη, αφού είχε κυριεύσει τα τμήματα γλώσσας και λογοτεχνίας και τα προγράμματα πολιτισμικών σπουδών, είχε αρχίσει να διαχέεται προς τον φυσικότερο χώρο της, εκείνων των τμημάτων Φιλοσοφίας. Κάποιοι δε από τους τελευταίους, αρκετά επιφανείς οι περισσότεροι, έφτασαν μέχρι το σημείο να συντάξουν από κοινού επιστολή προς τον Φρανσουά Μιττεράν (!) για να τον αποτρέψουν από το να «διορίσει» (!) τον Ντεριντά πρόεδρο του Collège Internationale de Philosophie που είχε ιδρυθεί εκείνα τα χρόνια στη Γαλλία! Ωστόσο, οι αντιδράσεις αυτές και λίγα αποτελέσματα επέφεραν στο εσωτερικό του αμερικανικού πανεπιστημίου και λίγο ακούστηκαν στο εξωτερικό του.

8. Μέσα στη γενικότερη πολιτική ένδεια που χαρακτηρίζει την αμερικανική ζωή, δηλαδή με την απουσία των συναφών ελέγχων, η «πολυπολιτισμικότητα» και η «πολιτική ορθότητα» οδήγησαν τα τελευταία χρόνια σε ακρότητες και υπερβολές κάθε είδους. Η γόνιμη αμφισβήτηση κάποιων παγιωμένων αντιλήψεων για τον δυτικό πολιτισμό έφτασε σε κάποιους κύκλους –πολύ μικρούς, είναι η αλήθεια– να σημαίνει την πλήρη σχετικοποίη-

ση κάθε πολιτισμικής παραγωγής του παρόντος ή του παρελθόντος και την ευθεία ταύτιση όλων ανεξαιρέτως των μεγάλων έργων του πολιτισμού αυτού με προϊόντα «ιμπεριαλισμού». Στους κύκλους αυτούς κύριος εχθρός έγιναν οι «νεκροί λευκοί Ευρωπαίοι άρρενες» (οι περίφημοι Dead White European Males), στους οποίους συγκαταλέγονταν όλοι ανεξαιρέτως οι μεγάλοι συγγραφείς από τους αρχαίους τραγικούς μέχρι τον Σαίξπηρ και τον Μπέκετ. Το ζήτημα της «Μαύρης Αθηνάς», που μας απασχόλησε κι εδώ, σ’ αυτούς τους κύκλους έχει τη ρίζα του. Το όλο δε «μεταμοντέρνο» κλίμα που κυριαρχεί με τον τρόπο του στα πνευματικά δρώμενα του καιρού μας βοήθησε προφανώς αυτές τις εξελίξεις.

9. Να προσθέσουμε εδώ ότι η μετά τον Τόμας Κουν φιλοσοφία της επιστήμης (η *Δομή των Επιστημονικών Επαναστάσεων* δημοσιεύθηκε το 1926), χωρίς καθόλου να σχετίζεται ρητά με τα παραπάνω, υπέβαλε σε ιδιαίτερα αποτελεσματική κριτική την πεποίθηση ότι ένας και ενιαίος είναι ο Ορθός Λόγος (περίπου αυτός που ταυτίζεται με την Τυπική Λογική και εδράζεται στην Ουδέτερη Παρατήρηση και το Πείραμα) και μία και ενιαία είναι η Επιστήμη αυτού, η οποία έχει το επιπλέον χάρισμα να προσδίδει σωρευτικά και αενάως. Ο Πωλ Φεγεράμπεντ ριζοσπαστικοποίησε τις απόψεις του Κουν προς την κατεύθυνση ενός ακραίου, κάποιες φορές, σχετικισμού ενώ το λεγόμενο «ισχυρό Πρόγραμμα» της «Σχολής του Εδιμβούργου» διατύπωσε λίγο αργότερα την άποψη της «κοινωνικής κατασκευασιοκρατίας» (social constructivism), σύμφωνα με την οποία όλα τα επιστημονικά επιτεύγματα αποτελούν αμιγώς κοινωνικές κατασκευές που γίνονται αποδεκτές και νομιμοποιούνται μόνο για λόγους συσχετισμού δυνάμεων. Μολονότι τα ρεύματα αυτά ήταν ρητά ενταγμένα στο εσωτερικό του κλάδου της φιλοσοφίας και της ιστορίας της επιστήμης, δηλαδή ήταν δέσμια της συναφούς πειθαρχίας και των αυστηρών εκεί κανόνων επιχειρηματολογίας, ο χύδην «μεταμοντερνισμός» δεν διέτασε να αναζητήσει και εκεί υπέρμαχους των «απόψεών» του. Παράλληλα, κάποιοι φιλόσοφοι και ιστορικοί της επιστήμης (παρά-

δειγμα ο Μπρούνο Λατούρ) έφτιαξαν όνομα γιατί θέλησαν να προσδεθούν άκριτα στη σχετική μόδα.

10. Κάποια στιγμή η αντίδραση σε ολόκληρη αυτήν την κατάσταση πήρε τον πολιτικό χαρακτήρα που αντιστοιχεί στα αμερικανικά πράγματα. Συγκεκριμένα, ο Allan Bloom, πρώην υπουργός παιδείας, αν δεν κάνω λάθος, έγραψε για το ευρύ κοινό το *Closing of the American Mind*, βιβλίο που έγινε αμέσως μπεστ σέλερ. Το παράδειγμά του δεν ακολούθησαν γρήγορα και άλλοι. Όλα τα βιβλία αυτά (με σαφώς καλύτερο εκείνο του Μπλουμ), δεν είχαν ως στόχο υπερβολές και ακρότητες σαν αυτές που μόλις αναφέρθηκαν. Αυτά προσπάθησαν, ούτως ειπείν, να πιάσουν τον ταύρο από τα κέρατα: αυτά καθ’ αυτά τα ιδεώδη του αμερικανικού τρόπου ζωής και του δυτικού πολιτισμού εν γένει υπονομεύονταν ύπουλα από τη γαλλική σκέψη που, όπως είναι σε όλους γνωστό, δεν γνώριζε ποτέ ιερό και όσιο. Ο Ντεριντά και ο Φουκώ αναγορεύθηκαν *ονομαστικά* σε μιάσματα που μολύνουν τον υγιή ιστό της αμερικανικής κοινωνίας και κηρύχθηκαν εχθροί του Έθνους και του Πολιτισμού γενικώς. Επιπροσθέτως, η αυξανόμενη ανεργία των πτυχιούχων έδινε πρόσφορο έδαφος για την καταγγελία ολόκληρης της δέσμης των «θετικών διακρίσεων» και, από κει, για την επανενεργοποίηση, σε «ουδέτερο», «επιστημονικό» επίπεδο τούτη τη φορά, πολλών από τα ρατσιστικά αντανάκλαστα της αμερικανικής κοινωνίας. Το μέτωπο της πανεπιστημιακής συντήρησης είχε βρει τελικά και την πολιτική φωνή που αποζητούσε.

11. Ο συγκεκριμένος πανεπιστημιακός στόχος της επίθεσης του Μπλουμ και των συν αυτώ ήταν το πρόγραμμα κορμού των ανθρωπιστικών σπουδών, πρόγραμμα που είναι περίπου υποχρεωτικό για όλους τους φοιτητές των αμερικανικών πανεπιστημίων. Θέση του Μπλουμ και των συμμάχων του ήταν η ανάγκη επιστροφής, στις δοκιμασμένες αρχές της ανθρωπιστικής παιδείας, εκείνης που καλλιεργεί τις θεμελιώδεις αξίες που πρυτάνευσαν στη συγκρότηση και την ευημερία του αμερικανικού έθνους, απότοκου του δυτικού πολιτισμού. Ωστόσο, τόσο η

θέση των αμερικανικών πανεπιστημίων στην αμερικανική κοινωνία όσο και η εσωτερική δομή τους δεν επιτρέπουν καμιά αλλαγή τέτοιας εμβέλειας χωρίς τη ρητή συγκατάθεση των τελευταίων. Τα ίδια τα πανεπιστήμια δεν υπόκεινται εν προκειμένω στις απόψεις και στις προτιμήσεις των φοιτητών τους, γιατί είναι αυτοί που πληρώνουν. Η μάχη του Μπλουμ δεν θα μπορούσε λοιπόν να κερδηθεί αν δεν πείθονταν οι ίδιοι οι πανεπιστημιακοί, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, να αλλάξουν άρδην τις πεποιθήσεις τους. Τούτο σημαίνει πως το προνομιακό πεδίο της μάχης δεν θα μπορούσε –και δεν μπορεί– να είναι άλλο από εκείνο της πανίσχυρης στην Αμερική κοινής γνώμης: αν αυτή «διαφωτιστεί» κατάλληλα, τότε μπορεί να ασκήσει εύκολα την απαιτούμενη αποτελεσματική πίεση. (Μην ξεχνάμε ότι οι Αμερικανοί φοιτητές έχουν κι αυτοί γονείς).

12. Όπως είναι παγκοσμίως γνωστό, η κοινή γνώμη πείθεται με επιχειρήματα που είναι σαφή και ευκρινή, για να θυμηθούμε και τον Καρτέσιο. Τι μπορεί δε να είναι σαφέστερο και ευκρινέστερο από έναν εχθρό με το πρόσωπο του ίδιου του διαβόλου; Ίσως δεν είναι δυνατό να μεταφερθεί αυτούσιο στην Αμερική το τρίπτυχο «Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια», αλλά αντικαθίσταται εκεί επάξια από τον Ορθό Λόγο, τις Αιώνιες Αξίες και την Ηθική. Πράγμα που σημαίνει πως ο Ντεριντά, ο Φουκώ και όλοι της παρέας τους κατηγορήθηκαν για όλα τα Μεγάλα Κακά: σοφιστές, στρεψόδοκοι, διαλυτικοί, μηδενιστές, ανενδοίαστοι υπονομευτές κάθε αξίας και κάθε κανόνα. Μέσα από ένα απίστευτο αμάλγαμα ονομάτων που δεν έχουν απολύτως τίποτε να κάνουν μεταξύ τους, «επιχειρημάτων» που επικαλούνται τα κατώτερα ένστικτα των αναγνωστών τους, «διατριβών» που στηρίζονται αποκλειστικά σε φράσεις αποκομμένες από κάθε συμφραζόμενο και σε εντυπωσιοθηρικά δημοσιογραφικά ευρήματα που μεταφέρονται ανεξέλεγκτα ως αυθεντικά αποφθέγματα των κρινομένων, η πανεπιστημιακή και η συναφής πολιτική συντήρηση έδωσε και συνεχίζει να δίνει με πάθος τον καλόν της αγώνα. Άλλωστε τα ανακλαστικά της εποχής του μακαρθισμού δεν έχουν ακόμη σβήσει ολότελα.

13. Ο αγώνας αυτός δεν μαίνεται μόνο στο εσωτερικό της Αμερικής. Η αμερικανική πανεπιστημιακή (και όχι μόνο) συντήρηση έχει τα σαφή ευρωπαϊκά της ερείσματα. Αρκεί να θυμηθούμε τις περιπέτειες του Ντεριντά όταν ένα τμήμα του άκρως ευυπόληπτου Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ τόλμησε να προτείνει την απονομή σε αυτόν ενός τιμητικού διδακτορικού διπλώματος ή να αναλογιστούμε την κομματικο-φιλοσοφική πολιτική που ακολουθεί η σχετικά πρόσφατα ιδρυθείσα Ευρωπαϊκή Εταιρεία υπέρ της Αναλυτικής Φιλοσοφίας (European Society for Analytic Philosophy), με ουσιαστική έδρα το Παρίσι και ένθερμοι εκπροσώπους σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Εν προκειμένω δεν είναι τυχαία η διεθνής επιτυχία του ιδιοτελέστατου και πολλαπλώς ελαφρού (για να μην πω τίποτε χειρότερο) πονήματος *La Pensée* '68 των Luc Ferry και Alain Renaut. Σε ό,τι αφορά τα καθ' ημάς δε, και ανεξάρτητα από τις ελληνικές ιδιομορφίες ή του πώς εκτιμά ο καθένας μας τα συναφή επιχειρήματα, αρκετοί θα θυμούνται τη διαμάχη που ξέσπασε πριν λίγα χρόνια μεταξύ ορισμένων «μοντέρνων» και ορισμένων «παραδοσιακών» κριτικών της λογοτεχνίας.

14. Το *Social Text* είναι ένα σοβαρό και έγκυρο αριστερό περιοδικό με κύριο χώρο αναφοράς αυτόν των «πολιτισμικών σπουδών». Προφανώς δημοσιεύει άρθρα που μπορούν να εγείρουν ενστάσεις κάθε λογής ενώ ίσως δεν απέφυγε, κάποιες φορές, και άρθρα που εκφράζουν τη «μεταμοντέρνα» σύγχυση. Μολονότι όσοι έχουν και την παραμικρή σχέση με περιοδικά οιοδήποτε είδους γνωρίζουν πολύ καλά πως είναι αδύνατο να προφυλάξουν τους εαυτούς τους αποτελεσματικά από εξαπατήσεις τύπου Σόκαλ, είμαστε υποχρεωμένοι να δεχθούμε εκ των υστέρων ότι η δημοσίευση του επίμαχου άρθρου συνιστούσε «λάθος». Όχι απλώς ακαδημαϊκό λάθος, αλλά κάτι χειρότερο: λάθος πολιτικό. Κι αυτό γιατί η εν λόγω δημοσίευση στη σημερινή συγκυρία επέτρεψε τη συντονισμένη επίθεση ενάντια στην πανεπιστημιακή (και όχι μόνον) αριστερά της Αμερικής. Καθώς δε η αριστερά αυτή, διατηρεί ισχυρές θέσεις στο εσωτερικό των αμερικανικών πανεπιστημίων, κάθε πλήγμα εναντίον της είναι κα-

λοδεχόμενο από τους αντιπάλους της που δεν είναι μόνον, που δεν είναι κυρίως, πανεπιστημιακοί. Ούτε μόνον Αμερικανοί. Πράγμα που σημαίνει ότι η διατήρηση ή μη διατήρηση αυτών των θέσεων συνιστά διακύβευμα κυριολεκτικά παγκόσμιας σημασίας. Ναι, ακόμη και στις λιμές για την αριστερά μέρες που διάγουμε.

Με αυτά τα δεδομένα, νομίζω πως το γιατί η «υπόθεση Σόκαλ» έτυχε αυτής της κυριολεκτικά τρομερής δημοσιότητας μπορεί κάπως να εξηγηθεί.

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΣΟΚΑΛ¹ του Κώστα Γαβρόγλου

Η ΥΠΟΘΕΣΗ Σόκαλ, πάνω απ' όλα, είναι μία υπόθεση πολεμικής. Και όπως κάθε πολεμική δεν αφορά μονοσήμαντα ένα συγκεκριμένο θέμα αλλά στοχεύει σε πολλά. Η πολεμική αποτελεί ένα ενδιαφέρον και διασκεδαστικό είδος, ιδιαίτερα δε όταν, από την αρχή, γίνεται σαφές ποιοι είναι οι «δικοί μας» και ποιοι είναι οι αντίπαλοί μας. Η πολεμική έχει και έντονο προσωπικό χαρακτήρα. Το ίδιο σχεδιάζω να κάνω και εγώ. Θα σχολιάσω την πράξη του Σόκαλ, τους διάφορους που του έδωσαν άλλοθι, τα γενικότερα θέματα που θίγονται και θα τελειώσω με κάποια σχόλια για το φαινόμενο αυτό όπως βιώνεται στην Αμερική σήμερα.

1. Η πράξη του Σόκαλ ξαναθέτει επί τάπητος το εξαιρετικά σοβαρό πρόβλημα των κριτών και των διαδικασιών κρίσης των άρθρων που στέλνονται για δημοσίευση στα περιοδικά. Ξαναθέτει μεν το θέμα των κριτών αλλά γελοιοποιώντας και εξευτελιζοντάς το, υπονομεύει ένα θεσμό συνώνυμο σχεδόν με την διαμόρφωση και ανάπτυξη μιας επιστημονικής κοινότητας. Αλλά υπονομεύει και ένα θεσμό που εξασφαλίζει τον αναγκαίο μεθοδολογικό και θεματογραφικό πλουραλισμό χωρίς τον οποίο είναι αδύνατη η συνέχιση της οποιας επιστημονικής κοινότητας και της οποιας κριτικής συζήτησης. Ας δούμε, όμως, λίγο πιο προσεκτικά το θέμα των κριτών στα περιοδικά. Είναι γνωστό ότι δεν υπάρχουν ενιαίοι κανόνες κρίσης των άρθρων και αυτό πρέπει να το θεωρήσουμε